ADIYAMAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ
ISSN: 1308–9196 / e-ISSN:1308-7363

Yıl: 18 Sayı: 50 Ağustos 2025

Yayın Geliş Tarihi: 11.07.2025 Yayına Kabul Tarihi: 29.08.2025

DOI Numarası: https://doi.org/10.14520/adyusbd.1740501
Makale Türü: Araştırma Makalesi/Research Article
Atıf/Citation: Telli, B., Akbulut, A. (2025). Şevket Bulut'un Söz Varlığında Ağızlardan İzler. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (50), 196-230.

ŞEVKET BULUT'UN SÖZ VARLIĞINDA AĞIZLARDAN İZLER[*]

Burak TELLİ[**] ***Ayşe AKBULUT***[***]

Öz

Şevket Bulut yakın dönem Türk hikâyeciliğinin önemli isimlerindendir. Hikâyelerinde sade bir dil kullanmış, yaşadığı bölgenin ağızlarından da etkilenerek yazılarında bu ağızlara ait söz varlığını da kullanmıştır. Memleketi Kilis olsa da hayatının önemli bir bölümünü Maraş'ta geçirmiştir. Bu sebeple eserlerinde genellikle bu yörenin söz varlığının izleri görülmektedir. Maraş'ın hemen hemen bütün köylerini dolaşıp yöreye özgü folklorik birikime sahip olmuştur. Bu folklorik birikim onun yazılarına da yansımış yöreye özgü pek çok kavram söz varlığında yer bulmuştur. Bu yönleriyle Şevket Bulut'un söz varlığında ağız özellikleri dikkat çekici ölçüde görülmektedir. Edebî eserlerde ağızların kullanımı konusu son yıllarda araştırmacıların yöneldiği bir konu olmuştur. Bu bağlamda Şevket Bulut incelenmesi gereken önemli bir şahsiyettir. Bu çalışmada ise Şevket Bulut'un hikâyelerinde ağızlara ait söz varlıklarının kullanımı incelenmiştir.

[*] Bu çalışma ikinci yazarın birinci yazar danışmanlığında hazırladığı yüksek lisans tez çalışmasından hareketle üretilmiştir.

[**] Doç. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, btelli46@gmail.com, Kahramanmaraş/Türkiye.

[***] Yüksek Lisans Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, akbulutayse608@gmail.com, Kahramanmaraş/Türkiye.

Tespit edilen söz varlıklarının bir kısmının Derleme Sözlüğü'nde (DS) kayıtlı olup farklı ağız bölgelerinde yaşamakta olduğu bir kısmı ise Derleme Sözlüğü'nde kaydı bulunmayan sözcükler olduğu görülmüştür. Bazı sözcüklerin ise ağızlardaki yaygın kullanımından dolayı Güncel Türkçe Sözlük'te (GTS) de geçtiği ve "ağızlardan" kaydıyla verildiği görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: *Söz varlığı, ağız, edebî eser, Şevket Bulut.*

TRACES OF DIALECTS IN ŞEVKET BULUT'S VOCABULARY

Abstract

Şevket Bulut is a prominent figure in contemporary Turkish short story writing. He employed simple language in his stories, influenced by the dialects of his region, and incorporated vocabulary from these dialects into his writings. Although his hometown is Kilis, he spent a significant portion of his life in Maraş. Consequently, traces of the regional vocabulary are often evident in his works. He traveled to almost all the villages of Maraş, amassing a regional folkloric heritage. This folkloric heritage is reflected in his writings, and many regional concepts find their way into his vocabulary. In these respects, Şevket Bulut's vocabulary is notably characterized by dialectal characteristics. The use of dialects in literary works has been a topic of interest for researchers in recent years. In this context, Şevket Bulut is a significant figure deserving of study. This study examines the use of dialectal vocabulary in Şevket Bulut's stories. Some of the identified vocabularies were recorded in the Compilation Dictionary but exist in different dialect regions, while others were not recorded in the Compilation Dictionary. Some words, due to their widespread use in dialects, were also found in the Current Turkish Dictionary and were recorded as "from dialects.".

Keywords: *Vocabulary, dialect, literary work, Şevket Bulut.*

Giriş

Ağızlar, yazı diline bağlı olarak belirli bir bölgede kullanılan ve bağlı olduğu yazı dilinden fonetik birtakım farklılıklar gösteren, bir yazı dili haline gelmemiş

diyalektlerdir. Söz konusu diyalektin konuşurları tarafından içerisinde çok sayıda ve genel olarak bilinmeyen zenginlikler bu diyalektler içinde yaşayabilmektedir. Dile, kültüre, sosyolojiye, tarihe dair pek çok alandan unsurlar diyalektler içinde bulunabilmektedir. O sebeple diyalektlere ait metinler günümüzde mezkur birçok disiplinden araştırmacılara kaynaklık yapmaktadır. Dil, her insan için doğuştan gelir ve birey içine doğduğu milletin dil ve kültürünü edinir. İnsan, doğası gereği ilk olarak dili "sözlü" boyutuyla öğrenir. Yazı dili ise çok daha sonra gelir. Dili daha esnek ve kurallara sıkı sıkıya bağlı kalmadan sözlü boyutuyla kullanarak geliştirir ve daha sonra kurallar bütünü olan yazı dilini öğrenir ve yaz dili ile yazar. Bu sebeple dilin sözlü boyutu daha gelişmiş, zengindir; kültürel unsurları da daha çok barındırır. Ağızlar da dilin sözlü boyutunun birer ürünüdür.

Her yazı dili bir konuşma dilinden doğmuştur. Bir dil sahası içerisindeki çeşitli konuşma dillerinden biri belirli aşamalardan sonra yazı dili haline gelir. Bu bakımdan yazı dili bir memleketin diğer bütün konuşma bölgeleri için sunidir, o konuşma bölgesi içinse belirli bir derecede doğaldır. Çünkü yazı dili dayandığı konuşma diline dahi yüzde yüz uymaz. Bu yüzden diğer konuşma dillerinden bazı unsurlar onun içine girebilir (Ergin, 2012: 11). Roman, hikâye gibi yazı dili ile ortaya konan dil ürünlerinde farklı konuşma dillerine ait unsurları görmek mümkün hâle gelmiştir. Özellikle Anadolu sahasında cereyan eden olayların anlatıldığı edebî eserlerde geçen diyaloglarda konuşma diline ait unsurlara rastlanmaktadır. Buran'ın ifadesine göre konuşma diline ait kelimelerin yazı diline geçişini sağlayan en önemli yol, bu kelimelerin çeşitli yazılı metinlerde kullanılmasıdır. Ancak her yazılı metinde kullanılan kelime ortak dile girmiş sayılmaz. Ağızlardan alınan kelimeler bazı yöresel yazılı metinlerde kullanılabilir, bilim alanları için terim olabilir ve ortak dili kullanan çeşitli yazarların ve ediplerin yazılarında yer alabilir. Özellikle ortak dili kullanan yazarların ve ediplerin eserlerinde kullanılan konuşma diline ait kelimeler, yazı diline geçme durumunun

ilk aşamasını geçmiş sayılırlar. Bundan sonraki aşama bu kelimelerin yaygınlaşmasıdır (2002: 103).

Standart dil olarak da adlandırılan yazı dili, yerel ve sosyal tabakalara ait izler taşımayan, ağızlar üstü, norm oluşturucu bir prestij varyantıdır. Bu varyant, kullanıldığı sahada iletişim alanı en geniş varyanttır (Demir ve Yılmaz, 2021: 21). Standart dil ile ağızlar arasındaki olası sınırları belirleyecek dil bilimi ölçütleri bulunmamaktadır. Standart dille ağızlar iç içe geçmiş durumdadır. Hem farklı ağızlar arasında hem de standart dille ağızlar arasında geçişkenlik bulunmaktadır. Yazı dilinin kullanıldığı bazı alanlar ağız kullanımına kapalıyken bazıları açıktır. Şiir, masal, tekerleme, deyim, fıkra, halk hikâyesi, efsane gibi halk edebiyatı ürünlerinde söz varlığı ve söz diziminde ağız kullanımı görülebilmektedir. Özellikle roman ve hikâyelerdeki diyaloglarda ağız kullanımı alışılmış bir durumdur (Demir, 2013: 19-21).

Çağdaş edebî metinlerde kullanılan yerel sözcüklerin kullanımı üzerine bir çalışma yaptığını ifade eden Buran; Yaşar Kemal, Kemal Tahir, Ömer Polat, Muştala Necati Sepetçioğlu, Tarık Buğra, Talip Apaydın, M. Akif Ersoy, Reşat Enis Aygen, Mustafa Kutlu, Kemal Bilbaşar, Abdurrahim Karakoç... gibi yazarlardan 30 civarında eseri taradıklarını ve çok sayıda yerel sözcük kullanımı tespit ettiklerini ifade etmiştir (2002: 103). Şevket Bulut da bu anlamda eserlerinde konuşma diline ait birçok yerel sözcüğü eserinde kullanmış yazarlardan biridir. Ayrıca Demir ağız ve edebiyat ilişkisini değerlendirdiği yazısında bir ağzın temel anlatım dilini oluşturduğu metinler olarak ağız edebiyatı ile standart dille yazılmış bir edebi metinde çeşitli nedenlerle ağız örneklerine yer verilmesi neticesinde edebi metinlerde ağız kullanımının ayrımına dikkat çekmektedir (Demir, 2009: 2). Bu bağlamda Şevket Bulut'un eserleri, ağız edebiyatı ürünü olarak değil de standart dille yazılmış edebi metinlerde ağız kullanımı örneği olarak görülebilir.

Yazı diliyle ortaya konmuş eserlerde yerel sözcüklere yer verilmesi, yazı dili-konuşma dili ilişkisi açısından önemli tespitler ortaya konmasına imkân vermektedir. Konuşma diline göre daha muhafazakâr bir yapıya sahip olan yazı dili, kendi imkânlarının sınırlarını aşıp özellikle bazı kavramların karşılanmasında konuşma dilinin imkânlarından yararlanmaktadır. Öyleyse bir dil sadece yazı dili boyutuyla ele alındığında o dilin çok daha sınırlı bir alanı kapsadığı görülmektedir. Dil, kendisine bağlı ağızlarıyla birlikte ele alındığında ancak o dilin bütün imkânlarını görmek mümkün olacaktır. Edebî bir metin içerisinde konuşma dilinden unsurların yer alması bazı kavramların karşılanmasında bir yöntem olarak da kullanılabilir. Yazılı metinlerde bu sözcüklere yer verilmesi, bu sözcüklerin zamanla yazı diline geçişini sağlayacak ve dile yabancı bir dilden sözcük alınarak o kavramın karşılanması durumunu da ortadan kaldıracaktır. Böylelikle dilin yeni kavramları karşılayacak sözcük ihtiyacı kendi öz imkânları dâhilinde karşılanmış olacaktır.

Şevket Bulut'un Hayatı ve Edebî Kişiliği

Şevket Bulut, 31 Temmuz 1936 tarihinde Kilis'te dünyaya gelmiştir. İlkokulu Kilis'te bitiren Bulut, 1952'de Adana Yapı Enstitüsünde yatılı okumaya başlar ve 1957'de mezun olur. Bulut, bu beş yıllık süre zarfında Anadolu'nun çeşitli illerinden gelen arkadaşlarıyla geçirdiği zaman sayesinde Anadolu insanını tanımıştır. Hayatının bir bölümünü Kilis'te geçirirken büyük bir bölümünü de Kahramanmaraş'ta geçirir ve Kahramanmaraş'ta evlenir. Büyük bir Maraş sevdalısıdır. Kendisi adeta Maraş kültürünün içinde doğmuş ve büyümüş gibi o coğrafyanın suyundan ve havasından fazlaca beslenmiş ve etkilenmiştir. Bu beslenmeyi ve etkilenmeyi eserlerine de fazlaca yansıtmıştır. Meslek hayatının sağladığı imkânlar dahilinde özellikle Kahramanmaraş'ın birçok köyünü gezmiş ve oralarda yaşayan halktan topladığı folklor unsurlarını hikâyelerinde kullanmıştır. Hikâyelerinde işlediği konular Kahramanmaraş, Kilis, Adana, Hatay, Gaziantep, Malatya illerini kapsayan geniş bir alana yayılır (Hüküm, 2019: 31). Şevket Bulut

hikâyecilerimiz içerisinde önemli bir yere sahiptir. Kendisi ise Türk hikâyecilerinden Ömer Seyfettin, Sait Faik, Sabahattin Ali ve Memduh Şevket Esendal'ı; yabancılardan ise Çehov ile Maupassant'ı severek okuduğunu belirtir. Bu yönüyle yazar, Ömer Seyfettin, R. Nuri Güntekin, Refik Halit Karay hikâyeciliğinin devamı sayılır (Karabulut. 2017: 99).

Şevket Bulut'un sekiz tane hikâye kitabı bulunmaktadır. İlk kitabı Al Karısı'dır, Hareket Yayınlarından 1971 yılında çıkmıştır. İkinci baskısı ise Dergâh Yayınları tarafından yapılan kitapta on altı hikâye yer alır. İkinci kitabı on bir hikâyeden oluşan Sarı Arabalar'dır, 1974'te Hareket Yayınlarından yayımlanmıştır. 1975 yılında Türk Edebiyatı Vakfı tarafından yayımlanan, içerisinde on üç hikâye bulunan üçüncü kitabı Dilek Çınarı'dır. Kefensiz Ölüler Bulut'un Dergâh Yayınları tarafından 1984 yılında yayımlanan dördüncü kitabıdır, on üç hikâye bulunur. Beşinci kitabı olan Sınırdaki Tarla 1996 yılında Dolunay Yayınları tarafından yayımlanır. Diğer kitapları yayım sırasıyla Yıkık Minare, Baharı Göremeyen Çocuklar ve Derin Kuyu'dur. Üçü de Dolunay Yayınlarından yayımlanır ve üçünde de on beş hikâye bulunur. Yıkık Minare ve Baharı Göremeyen Çocuklar 1996 yılında yayımlanırken Derin Kuyu vefatından on bir yıl sonra 2007'de yayımlanır. Dördüncü kitapla beşinci kitap arasındaki yayım tarihine baktığımızda Bulut'un yazmaya uzun bir süre ara verdiği görülmektedir.

Şevket Bulut hikâyelerini kaleme alırken sözlü ve yazılı kaynaklardan faydalanır. Yazar "Doğruluk" ve "Bir Salkım Üzüm" adlı hikâyelerinde masalı çağrıştıran ifadeler vardır. Bunlardan başka "Halo Mecid'in Firarı, Mert Düşman, Zürriyet, Eşkıyanın Kanunu, Dilek Çınarı" gibi hikâyelerinde geleneksel anlatım özellikleri görülür (Karabulut, 2017: 98). Şevket Bulut'un en önemli ödülü Kayseri Sanatçılar Derneği tarafından, 1981 yılında "yılın hikâyecisi" seçilmesidir. Şevket Bulut, Cumhuriyet döneminin 100 önemli hikâyecisi arasında gösterilmiştir (Karabulut, 2002: 186). Cumhuriyet döneminin önemli hikâyecisi olan Şevket Bulut, 17 Eylül 1996'da vefat etmiştir.

Yöntem

Çalışmada Şevket Bulut'un hikâyelerinde geçen ağızlara ait söz varlığının tespiti amaçlanmıştır. Yazarın üç hikaye kitabında (Al Karısı, Dilek Çınarı, Baharı Göremeyen Çocuklar) yer alan kırk dört hikâye bu doğrultuda taranmış ve standart dil dışındaki söz varlıkları fişlenerek kayda geçirilmiştir. Bu söz varlıklarının bir kısmı söyleyiş farklılıklarından oluşmaktadır ancak önemli bir kısmı müstakil sözcük durumundadır. Ağızlarda yaygın kullanılan sözler Türkçe Sözlük'te de ağızlardan kaydıyla geçtiği için bu sözcüklere de "Hem Güncel Türkçe Sözlük'te Hem Derleme Sözlüğü'nde Olanlar" başlığıyla yer verilmiştir. Diğer sözcükler ise GTS ve DS'deki varlık durumuna göre tasnif edilmiştir. Sözcüklerin anlamları, geçtiği sözlükte ve Şevket Bulut'un kullandığı anlamlar dikkate alınarak verilmiştir. Sözcüklere ait örnekler ilgili hikâyeden alınmış ve sonunda ayraç içerisinde alıntı yapılan hikâyenin kısaltması ve sözcüğün geçtiği sayfa numarası verilmiştir.

Güncel Türkçe Sözlükte Olmayıp Derleme Sözlüğü'nde Olanlar

abaza: Cinsel istekleri istimna yoluyla gideren erkek. (DS I)

Hoca da abazaymış. (GA s. 155)

alayı: Hepsi, bütünü. (DS I)

Bu ekmeklerin alayı benim. (AOÇ s. 166)

aşkar: Şekil, eşkal, nişan. (DS I)

Dağ adamları, aşkarı bozuklar… (KYE s. 47)

azzık: 1. Azık. 2. Yiyecek. (DS I)

Bizim bildiğimiz orakçı azzığı kuşlukta ulaştırılır… (K s. 41)

bartıl: Yedirmelik, rüşvet. (DS XII)

Benden bartıl istedi. (KKA s. 59)

bıdır bıdır: Çocuğun tatlı tatlı konuşmasını anlatır. (DS II)

Yaşlı adam, çocuğun kulağına bazan bir şeyler fısıldıyor; küçük kız da ona, bıdır bıdır cevaplar veriyordu. (AOÇ s. 164)

biyol: 1. Ondan sonra. 2. Bir kere. (DS II)

İpten boşanan, deli dananın önüne durulmaz: Hele biyol eğleş... (KYE s. 46)

busat: 1. Elbise. 2. Süs eşyası. 3. Giysi. (DS II)

Çeyizi-busadı sandıklarda basılı kaldı. (KYE s. 50)

Militanlar yolcuların üzerinden çıkan paraları, altın ve busatları almış. (GA s. 152)

büngüldemek: Su topraktan kaynamak. (DS II)

Pınarın berrak suyu büngüldeyerek iniş aşağı hızla akıyordu. (DÇ s. 33)

cec: Savrularak samanından ayrılmış tahıl yığını. (DS III)

Cec zamanı on beş yirmi külek buğday ayırıp ağadan gizlesek… (K s. 49)

cıfıt: Çarçabuk gidip geri gelen. (DS III)

Şimdi de kalkmışsınız, dünkü cıfıtlara yaranmak için türlü hokkabazlıklar yapıyorsunuz. (ET s. 12)

cibiliyet: Cibiliyet, huy, yaratılış. (DA)

Terbiyesizler, cibilliyetsizler… (GA s. 156)

çapik: Çarçabuk anlamında kullanılır. (DS III)

Çapik gelin hazırlanıp gelsin! (DG s. 165)

çarhıt: Eski, bozuk. (DS III)

Söylesen de şu benim çarhıt gemiye bir el atsa! (ET s. 10)

Şu çarhıt tulumbanın koluna biraz da sen asıl! (OBK s. 137)

çarpana: 1. Eski deri parçası. 2. Dört beş metre uzunluğunda yün kumaş. (DS III)

Ben yırtık çarpanayım... (D s. 60)

çıkın (çıhın): Çıkın, torbacık, bohçacık. (DS III)

Kaynanası, içinde yufka ekmek, iki baş kuru soğan bulunan çıkınını beline sardı; eline ayran sitilini alarak: (AK s. 7)

çılbak: Çıplak. (DS III)

Uşaklar çılbak… (NB s. 175)

çokuşmak: Toplanmak, birikmek, üşüşmek, kalabalık etmek. (DS III)

Hani, bu sizin Hasan Abiniz, kaderi kara bir herif ya: Bütün terslikler, gelip başına çokuşacak! (T s. 185)

çomruk (tomruk): Ağaç gövdesindeki yumru, budak. (DS III)

Çomruk süpürgeyi ateşe sokup uçlarını yaktı. (AK s. 7)

dalap: At isteyen kısrak, erkek isteyen dişi eşek ya da hayvan. (DS IV)

Tıpkı Ağanın kısrağı gibi dalap… (KKA s. 55)

denlemek: 1. Gözetlemek, gözlemek, dikkatle bakmak, takip etmek. 2. Alay etmek, beğenmemek. (DS IV)

Sülo, onu yiyecek gibi denliyordu. (KKA s. 53)

depelenti: Ayak altı, fazla basılıp çiğnenmeye uygun yer. (DS IV)

Yarısı depelenti olur… (DÇ s. 28)

devşek: Çoluk çocuk. (DS IV)

Uşağınan-devşeğinen toplanıp gelmişler… (DÇ s. 28)

dıkılmak: Girmek, sokulmak. (DS IV)

Karagöz caddesinde bir lokantaya dıkıldıydık. (S s. 88)

dombalak atmak: Takla atmak. (DS IV)

Yönünü hiç Kıble'ye çevirmemiş ya; yallah deyince, araba uçuruma doğru savruldu: "Aman-yaman!" demeye fırsat bulamadan yedi dombalak attığımızı hatırlıyorum. (T s. 184)

döğme: 1. Ahlat, armut gibi yemişlerin tokmakla ezilerek kurutulmuşu. 2. Kadınların yüzlerinin iki yanına takılan altın süs. (DS IV)

Döğme boyalı, duvarlarda boy boy tablolar... (OA s. 155)

döven: 1. Bez dokuma tezgahı. 2. Tokmak (DS IV)

Döven döğerlerdi. (D s. 57)

düğürcü: Dünür giden, kız isteyiciliğine giden. (DS IV)

Her gün sayısız düğürcüm geldi. (YN s. 121)

ellaham: Herhalde, galiba, zannedersem. (DS V)

Ellaham kızamık çıkaracak. (K s. 43)

evran: Büyük yılan, canavar. (DS V)

Bana Yılancı Yusuf derler, bunun gibi ne evranlar ne kepkepi yılanlar yakalamış adamım.(YY s. 43)

felhan: Taşsız, kumsuz toprak. (UA)

Ağaçlara su yürümeden, felhanı kurumadan, gülünü diksin toprağa. (KG s. 110)

fırfırık: Topaç. (DS V)

Vay fırfırık akıllı oğlum, vay! (BİO s. 125)

fırlanmak: 1. Dönmek, dolaşmak, gezmek. 2. Başı dönmek. (DS V)

Senin başın fırlanır deli... (S s. 90)

Körolası oğlan döndü, fırlandı, marazlı güdük Fatey'in döşüne kondu. (AK s.8)

gardaş: Kardeş. (DA)

Toy gardaş, hele buraya gel. (G s. 76)

gerneşmek: Gerinmek. (DS VI)

Sağa-sola gerneşti. (T s. 186)

Arada sırada doğruluyor, gerneşiyor, belini kütürdetiyordu. (K s. 41)

gilgil: Mısır tanesi, ak darı. (DS VI)

İki sokum gilgil ekmeğini başıma kakmasın... (BİO s. 125)

gimin: Gibi. (EA)

Kendir gimin belime doluyorum. (YY s. 39)

Kanları şu çulun üstüne göleklendi. (KYE s. 45)

Mozaik döşeme üzerinde kanları göleklenmişti. (KG s. 120)

göresmek: Göreceği gelmek, özlemek. (DS VI)

Babama çok görestim ana! (S s. 89)

görmeziye: Görmeksizin, görmeden. (DS VI)

Görmeziye yeniden azgın kalabalığın üzerine atlıyor. (KG s. 119)

görpe: Taze. (DS VI)

Kurt sürüye dalarsa koyunun görpesini-zebununu ayırmaz… (KYE s. 49)

Görpe avratları öte geçede. (K s. 50)

gövşen: Maviye çalan renk. (DS VI)

Gövşen gözlü Selver'im... (GD s. 108)

güpürtü: Gürültü, kuvvetli ayak sesi. (DS VI)

Önce toprak damdan bazı güpürtüler duyuldu. (KYE s. 46)

hadin: Haydi. (DS VII)

Hadin kardaşlarım; yürüyün arslanlarım… (MG s. 18)

Hadin başka kapıya! (K s. 49)

halaka: Çevre, dolay. (DS VII)

Kazım sık sık halakanın kıyısına geliyor, su taşıyan çocuktan şapşakla su alıyordu. (UT s. 90)

hatın: Hatun, hanım, kadın. (EİA)

Hadi hatın anam... (K s. 53)

Siz cevahir taşıyorsunuz hatın kızlarım... (K s. 53)

hayma: Bağ ve bahçelerde çalı çırpıdan yapılan çardak. (DVII)

Ömer Dayı yemeğini yemiş, haymanın seyrek gölgesine uzanmıştı. (K s. 45)

hecil olmak: Utanmak, sıkılmak. (DVII)

İrezil oldum, hecil oldum… (G s. 76)

hemi: Hem. (DVII)

Hemi de Ahır Dağı aşılarak. (KYE s. 45)

heye: Evet anlamındaki gerçekleşme edatı olup soruların olumlu olduğunu belirtir. (DVII)

Heye evlat! (KKA s. 50)

hımsımak: Bayatlamak, ekşimek, kokmak (yemek için). (DVII)

Hafifçe hımsımış amma zararı yok! (S s. 86)

himi: Temel. (DVII)

Himini beğenmeyen bey konağına benzemişsin... (BİO s. 125)

horhop: Hep birden, birlikte. (DVII)

Dün Dereköylüler horhop, tortop olup; göçü-barhanayı tarlanın ortasına indirmişler… (DÇ s. 28)

hörmet: Hürmet, saygı. (ERA)

İhtiyar kadınla gelin konuk geçerken ayağa kalkıp hörmetle beklediler. (KKA s. 51)

hüsmek: Susmak. (DVII)

Sütten kesilen kuzu da önce meler, emme sonunda hüser. (DG s. 167)

Aslan Duran'ım bu hulkla yola çıkılmaz! (DÇ s. 29)

ırahat: Rahat. (DVII)

Boyu devrilesiceler, cehennem kütükleri seni ırahat komadılar. (G s. 76)

ısmarıç: Yapılması ısmarlanan şey, sipariş. (DVII)

Garson ısmarıçlarımızı aşçıya bildirmeye giderken yaşlı adama ilk sorumu yönelttim. (AOÇ s. 165)

ızar: Çarşaf. (DVII)

Gavur Dağları bazen de doğunun ızar giyinmiş genç kızlarını andırır. (UT s. 85)

irezil olmak: Sıkıntı eziyet çekmek. (DVII)

Gerdek odasında irezil oldum… (G s. 76)

Tumanımın uçkuru koparsa irezil olurum… (DB s. 196)

istifil olmak: Anlaşmak, hesaplaşmak, yüzleşmek. (DVII)

İstifil olsun... (BİO s. 122)

kadasını almak: 1. Yerine ölmek (dua, temenni) 2. Günahını çekmek. 3. Sıkıntısını gidermek. (MA)

Anan kadasını alsın yavrum. (TEH s. 35)

Buyur oğlum, anan kadanı alsın! (S s. 84)

Benim, gadasını aldığım... (GD s. 113)

kalaz: Deri su kabı. (DS XII)

Deri kalazını pınardan doldurdu. (K s. 44)

kanalga: İnanç, kanı. (DS VIII)

Çocuk gibi kanalgası kolay, eli açık, kazanmasını bilen fakat para harcarken ölçüyü kaçıran bir yapıya sahipti. (T s. 176)

kehlemek: Yorgunluktan sık sık soluk almak, solumak. (DS VIII)

Susuzluktan dili bir karış dışarıya fırlayan bir köpek, kehleyip duruyordu... (EYA s. 145)

kele: "Ayol, hey, yahu" anlamında ünlem. (DS VIII)

Bu tevir söz kele? (K s. 42)

Kele anam kör müsün? (TA s. 70)

kepkepi: Küçük ayakkabı çivisi. (DS VIII)

Bana Yılancı Yusuf derler, bunun gibi ne evranlar ne kepkepi yılanlar yakalamış adamım. (YY s. 43)

kesenkes: kesin, kati, kesinliğe yakın olarak. (DS VIII)

…kesenkes havuzu yaptıracağım… (DÇ s. 31)

kıdım kıdım: Küçük küçük, azar azar. (DS VIII)

Kıdım kıdım can çekişerek öleceksin. (ZS s. 101)

kıyıcık: Pek yakın, komşu yer. (DS VIII)

Yoksa ölümünün ertesi günü, tarlamın kıyıcığına <<yasak>> levhası asardım. (DÇ s. 29)

kişlemek: Kovmak, ilgisini kesmek. (DS VIII)

Şunları kişle bacım… (NB s. 177)

kivre: Sünnet olan çocuğun elini, kolunu tutan ve çocuk üzerinde babalık hakkı olan kimse. (DS VIII)

Hasan Ağa'nın aile dostu, kivresiydi. (KKA s. 54)

komak: Koyuvermek, bırakmak. (DS VIII)

Ayıbın üstüne bir nokta korsun, kayıp olur Ağa… (KKA s. 54)

Boyu devrilesiceler, cehennem kütükleri seni ırahat komadılar. (G s. 76)

koska: Çalımlı, iyi giyinmiş, güzel yakışıklı. (DS VIII)

Muhtar köyün içinde koska koska gezeceğine görevini yapsın… (DÇ s. 31)

kölük aşı: Eksili, etli ve sarımsaklı bulgur lapası. (DS VIII)

Ya kölük aşı istersin ya da demli çay… (K s. 47)

körocak: Çocuğu olmayan aile, çocuksuz aile. (DS VIII)

Körocaktı. (S s. 106)

kuzlamak: Hayvanlar yavrulamak, doğurmak. (DS VIII)

İneğimiz kuzladı. (KG s. 111)

Bir evin ikiden fazla ikiz kuzlayan davarının bir yavrusu çobana verilirdi. (NYT s. 142)

kütüklemek: Ekilecek olan topraktaki yaban bitki ve ağaç köklerini çıkarmak, temizlemek. (DS VIII)

Güneşin eritemediği bayat karların üstüne yenisi kütükler… (UT s. 85)

lom lom: Büyük büyük lokmalarla (yemek için).

Hepiniz de lom lom yer zom zom çıkarırsınız! (BİO s. 126)

malak: Pantolon ve donun paçası. (DS IX)

Sonra tumanının malağı tutuşur, cayır cayır yanarsın. (KYE s. 46)

Uzun donunun malaklarına pıtıraklar yapışıyordu. (K s. 44)

malamat olmak: 1. Dile düşmek, rezil olmak, utanılacak duruma düşmek. 2. Kınanacak durumda olmak. (DS IX)

Beş bin lira yüzünden koca tarlam malamat oldu. (NYT s. 139)

melefe: Yatak ve yorgan çarşafı. (DS IX)

Kalpağının arasından bir melefe iğnesi çıkarıp tabanlarındaki dikenleri çıkardı. (NB s. 171)

meses: Hayvanları dürtmekte kullanılan ucu demirli değnek, üvendire. (DS IX)

Ağa kapılarında sürüne sürüne sırtında meses kırılmış öküze döndüm. (KKA s. 53)

nişlemek: Ne yapmak. (DS IX)

Nedek, nişleyek? (TEH s. 28)

öhlez: Zayıf, cılız, ölmek üzere olan. (DS IX)

Meyvalar öhlez ve kuruydu. (NYT s. 137)

ötlek: Korkak. (DS IX)

Amma da ötleksin ha! (KKA s. 55)

palaz: Keçi kılından, pamuktan dokunmuş kaba kilim. Yaygı. (DS IX)

Ne kadar pılı-pırtı, çul-palaz varsa şu pencerenin önüne yığın bacı. (TEH s. 30)

pambık: Pamuk. (DS IX)

Daha bir hafta önceye beş lira gündelikle Maraş altına pambık toplamaya gidiydik. (NB s. 174)

parpazlamak: 1. Acıdan kıvranmak. 2. Umutsuzca çırpınmak. (DS IX)

Parpazlıyor, parpazlıyor; sonunda can veriyor. (BGÇ s. 37)

pekey: Peki. (DS IX)

Pekey, dirlik-düzenlik içinde yaşadığımız Alevi dostlarımız bu işe ne diyorlar? (TEH s. 25)

perpir: Kuş üzümü. (DS IX)

Gözlerimden perpir gibi yaşlar boşanıyor. (KYE s. 46)

pıtırak: Dikenli tohumu insanların giysilerine, hayvanların tüylerine yapışan bir ot. (DS IX)

Uzun donunun malaklarına pıtıraklar yapışıyordu. (K s. 44)

pıtpıt: 1. Tembel, beceriksiz. 2. İnce, ufak bulgur. 3. Pelte. (DS IX)

Yağsız bulgur aşına, pıtpıt lepesine kaşık salladığın günleri unutmuşsun... (BİO s. 126)

püsük: Kedi. (DS IX)

Fakat kara püsük başka bir kara püsüktü. (AK s. 10)

salıklamak: Bir kavramı bütün öğeleri ile anlatmak, bir şeyi özel ve temel niteliklerini sayarak tanıtmak, tanımlamak. (DS X)

1300 metre rakımda Ağa'ya çeltik ekimini salıklayan oydu. (S s. 105)

satıl: Kulplu su kabı, bakraç, kova. (DS X)

Kız kısmı yerden su satılını kaldırdı mıydı, şapkayla vurunca düşmedi miydi ver herife! (DG s. 166)

sehil: Sıcak yerler. (DS X)

Maraş bile bize sehil gelir. (KAO s. 141)

sevindirik: Birden ve çok sevinçle duyulan heyecan. (DS X)

"Sevindirik" oldum… (G s. 76)

siyeç: tarla ve bağ çevresine çekilen çatı vb. çit. (DS X)

Köyün girişinde, okul bahçesinin siyecinde kendi ellerimle diktiğim kan renginde açan köklü güllerden birini incitmeden söksün. (KG s. 110)

sohra: Ücretsiz yaptırılan iş, angarya. (DS X)

Senin de bu sohranı yerine getireyim. (OME s. 153)

sohranmak: Bir işi gönülsüz yaparken homurtu ile karışık söylenmek (Çayağzı), krş. sohranmak. (KA)

Anası sohrandıkça Hasan, ocağın başına oturur, meşe közleriyle yaktığı sigaraları üst üste içer, arpacı kumrusu gibi düşünürdü. (AK s. 8)

süllüm: Merdiven. (DS X)

Ulan avrat, yaşın elliye süllüm dayadı; daha akıllanmadın! (K s. 46)

süyük: Dam saçağı. (DS X)

Genç kızlar, yeni gelinler, toprak damların süyüklerinden gerilere doğru çekildiler. (DB s. 195)

şahra: Ekin sapı yükü. (DS X)

Yolma işimiz, şahra çekimimiz bir haftayacak biter mi? (K s. 47)

şapşak: Ağaçtan oyma tas, bardak. (DS X)

Kazım sık sık halakanın kıyısına geliyor, su taşıyan çocuktan şapşakla su alıyordu. (UT s. 90)

şeher: 1. Kent. 2. Şehir. (DS XII)

"Boyalı şeher avratlarına can kurban" diye kendi kendine teselli ediyordu. (ÖM s. 69)

şendik: Şenlik, kalabalık. (DS X)

Yedi köyün şendiği, kış yaz bizim tarlanın ortasında toplanır… (DÇ s. 27)

takılamak: Tak tak ses çıkarmak. (DS X)

Bütün köy halkı, mavzer kurşunlarının Binboğa Dağı eteklerinde takılamasını bekliyordu. (G s. 75)

talamak: Kaplamak. Bürümek. (DS X)

Çoluk çocuğumuzu bitler talamıştı. (TEH s. 28)

taman: Hani, haniya. (DS XII)

Zenginin tarlaları sigortalı taman… (NYT s. 142)

Taman yağımızda yok ana! (S s. 87)

tavsır: Fotoğraf, resim. (DS X)

Askerde avradın tavsırına bakıp bakıp ağlayan sen değil miydin, yavrum? (İM s. 125)

teberik: Armağan, andaç, anmalık. (DS X)

Biricik teberiğim Hasan'ımı, doya doya koklarım umudundaydım. (BİO s. 128)

tevir: Çeşit, tür. (DS X)

Karnında, bağırsağında ne tevir kurt varsa hepsini bir çırpıda döker. (KYE s. 46)

tezgere: Yapılarda harç taşımaya yarayan, tahtadan yapılmış, iki kişinin taşıdığı bir çeşit araç. (DS X)

Kadın, tezgereyi bir tarafa bırakıp ağlayan çocuğa koştu. (NB s. 176)

tıntın: yavaş yavaş, ağır ağır. (DS X)

Hepsi de tıntın! (ÜBÖ s. 178)

tirşik: Yemeği yapılan bir çeşit ot. (DS X)

Maraş toprağında tirşik çorbasını bilmeyen de varmış. (KYE s. 45)

tutalga: Sara hastalığı. (DS X)

Kısır karılar, ağzı çarpık ihtiyarlar, tutalgalı gelinler doğru çınarın gölgesine koşarlar… (DÇ s. 28)

uluk: 1. Miskin, tembel, pasaklı. 2. Çürümüş, çürümeye yüz tutmuş. (DS XI)

Arabasının bir köşesinde ekmek parçaları, soğan sarımsak, uluk meyvalar bulunurdu. (DAM s. 129)

utuzmak: Oyunda, kumarda yitirmek. (DS XI)

Kahvede on lira utuzmuş! (NB s. 177-178)

üğüntü: 1. Talaş. 2. Her şeyin çok ince döküntüsü. (DS XI)

Sık sık, odanın ortasına üğüntü ve tozlar dökülüyor. (ZS s. 100)

vığıl vığıl: Çok, çok bol, kımıltılarla kaynaşma durumunda (kurt, karınca, sinek, çocuk vb.). (DS XI)

Minnacık elleriyle ayaklarının başparmaklarını tutmuş, hem emiyor hem de vığıl vığıl kaynıyordu. (NB s. 176)

vızılamak: Arı, sinek vb. uçarken sürekli vızzz diye ses çıkarmak. (DS XI)

Sayısız mavzer kurşununa karşı beş serseri tabanca kurşunu vızılayıp durdu. (ÖM s. 70)

yamalıklı: Yamalı. (DS XI)

Kınkancın eteği yamalıklı olur, derler. (K s. 51)

yamrı yumru: Eğri büğrü (yuvarlak nesneler için). (DS XI)

Takoz Ahmet yamrı-yumru kamyonun çamurluğuna oturmuş, bir yandan bilet kesiyor bir yandan da bağırıyordu... (TA s. 69)

yapıldak: Yalın ayak, yaya (yayan sözcüğüyle kullanılır.) (DS XI)

Size, kısaca o hikâyeyi anlatayım: Bir açıkgöz Hozatlı, bakmış ki, hemşehrileri, yayan-yapıldak Tunceli'ye doluşmuşlar. (KKS s. 91)

yekindirmek: Yerinden kaldırmak, yukarı kaldırmak. (DS XI)

Bulanık suda kalan balık gibi başını havaya yekindirirsin. (KAO s. 141)

yemeni: Ayakkabı. (DS XI)

Benim yemenim eskidi. (NB s. 175)

yörümek: Yürümek. (DS XI)

Aman dikkatli yörüyün... (K s. 53)

yumuş: İş, hizmet buyruğu. (DS XI)

Gelin, sen de bana az şekerli bir kahve yapıver kızım, diye yumuş buyururdu. (YN s. 120)

yural: Yular. (DS XI)

Yural takıp şehir uşağı yapmış... (BİO s. 127)

zahar: Herhalde, evet öyle. (DS XI)

Süslensem, giyinsem-kuşansam, ben de Sibel gibi olurum zahar... (D s. 60)

zom zom: Deve yürüyüşü için. (DS XII)

Hepiniz de lom lom yer zom zom çıkarırsınız! (BİO s. 126)

Hem Güncel Türkçe Sözlük'te Hem Derleme Sözlüğü'nde Olanlar

aba: 1. Palto. (GTS) 2. Çoban, deveci ve göçebelerin giydiği uzun, yakasız üstlük, kepenek. (DS I).

Köyden abayla yola çıkmış; okumuş, okumuş, koca adam olmuştu. (BİO s. 122)

ablak: 1. Yayvan ve dolgun (yüz) (GTS) 2. Yüz hakkında güzel, parlak, yakışıklı. (DS I)

Müdür, ablak yüzlü, pehlivan yapılı bir adamdı. (OME s. 152)

acar: yeni, yeni olan. (GTS, DS I)

Dedim ya, acar evliydik... (S s. 89)

aha: İşte, orada, hemen şurada, bu. (GTS, DS I)

Aha sana su abi! (YY s. 42)

ahacık: İşte, orada, hemen şurada, bu. (GTS, DS I)

Rahmetli kocam Daşo'yla biricik oğlum Hamza'yı ahacık şuracıkta vurdular. (KYE s. 45)

Ahacık şu evde bir militan kadın gizleniyor. (ÖSN s. 56)

araz: 1.Belirti (GTS) 2. Sağır ve dilsiz. (DS I)

Allah sana bu arazı uygun görmüş. (AOÇ s. 170)

arınmak: Temizlenmek, yıkanmak. (GTS, DS I)

…erkek hamamında baştan aşağı yunup arınmıştı. (GA s. 152)

avrat: Kadın. (GTS, DS XII)

Biraz da avrada düşkün. (İM s. 125)

Ulan avrat, yaşın elliye süllüm dayadı; daha akıllanmadın! (K s. 46)

Avratla aynı evde altı ay kalınca, su görmüş kurbağa gibi ağzın, ötmen değişti. (D s. 63)

azap: 1. Pişmanlık, çaresizlik, üzüntü, korku vb. durumların verdiği ruhsal sıkıntı (GTS). 2. Anadolu'nun birçok bölgesinde çiftlik uşağı. (DS I)

Ömer Ağa, uzun müddet düşünmüş, sonunda onu azaplığa kabul etmişti. (S s. 104)

baç: Hayvan vergisi. (GTS, DS II)

Doğuludan, batılıdan baç alan bu devenin sırtına, yirminci asrın tekniği eğri büğrü, inişli çıkışlı bir yol açmıştır. (UT s. 86)

bağda: 1. Ayağa vurulan, ipten, ağaçtan veya demirden yapılan köstek (GTS) Çelme, güreşte bacak atma. (DS II)

Kazım birkaç defa yan bağdaya davrandı. (UT s. 91)

barhana: 1. Küçük kervan; barhana (GTS) 2. Fasulye sırığı ve üzüm çubuklarını dayamaya yarayan çatal ağaç, kazık. (DS II)

Dün Dereköylüler horhop, tortop olup; göçü-barhanayı tarlanın ortasına indirmişler… (DÇ s. 28)

başçıl: Başkan, başbuğ, lider. (GTS, DS II)

Militanların başçılı hocanın sözünü böldü. (GA s. 155)

belik: Saç örgüsü. (GTS, DS II)

Elma yanaklı kızlar, uzun belikli gelinler, toprak damların süyüklerine oturmuş, güreşi izliyorlardı. (UT s. 90)

Ne yeni elbiseleri, ne güzel yüzleri, ne topuklarına inen belikleri onu ilgilendirmiyordu. (S s. 105)

berk: Sert, katı, sağlam, kuvvetli. (GTS, DS II)

Sabaha karşı, ovanın sovuğu çok berk oluyormuş. (İM s. 124)

bıldır: Geçen yıl, bir yıl önce. (GTS, DS XII)

Bacım, bıldır bu zamanlar Söğütlü'nün kenarında yolunu kestim… (S s. 108)

bor: Taşlık, işlenmemiş, sert toprak, ekilmemiş tarla. (GTS, DS II)

Bor bırakır, <<yarıcıya>> verir, yine de satmazdı. (NYT s. 140)

burç: Kale duvarlarından daha yüksek, yuvarlak, dört köşe veya çok köşeli kale çıkıntısı. (GTS, AA)

Benim kalemin bütün burçları yıkıktı. (KAO s. 140)

buymak: Donmak, üşümek. (GTS, DS II)

Baksana soğuktan buyduk! (S s. 89)

cascavlak: 1. Çıplak, yalın bir biçimde. 2. Saçsız. (GTS) 3. Tüysüz. (DS XII)

Cascavlak bir baş... (OA s. 156)

caymak: 1. Sözünden, kararından dönmek. (GTS) 2. Vazgeçmek. (DS II)

Sonra devletin itibarını düşünerek geri caydı... (EYA s. 150)

cebel: 1. Sahipsiz boş toprak. 2. Ekilmemiş tarla, ekime elverişli olmayan. (GTS, DS III)

İki erkek amele, çimentosu katılmış kum cebeline su döküp beton harcı yapıyorlardı. (NB s. 171)

cırnak: Tırnak, pençe. (GTS, DS III)

Senin de böyle uzun uzun, sivri sivri cırnakların olurdu. (D s. 61)

çalgın: Sıcak veya soğuktan gelişemeyerek cılız kalan ekin. (GTS, DS III)

Ermeniler tarafından yere vurularak çalgın haline getirildiği söylenti halindeydi. (DAM 128)

çalık: 1.Yüzünde çıban veya yara yeri olan. (GTS) 2. Yara, çıban izi (DS III)

Üstü başı perişan, yüzü güneş çalığı, saçları ak, bakışları donuk donuk bir kadın, durmadan ağlıyordu. (GSM s. 15)

çapıt (çaput): Eskimiş bez parçası; paçavra. (GTS, DS III)

Dalına çapıt bağlanıyor diye yüzyıllarca köyümüzün adını-şanını çevreye duyuran bir çınarı nasıl kesersin? (DÇ s. 30)

çemremek: Kolunu veya paçalarını sıvamak, eteğini toplamak. (GTS, DS III)

Kollarını çemredi. (YY s. 42)

çeneleşmek: 1. Karşılıklı olarak konuşmak (GTS) 2.Ağız kavgası yapmak. (DS III)

İki arkadaş on dakika kadar çeneleştiler. (ÜBÖ s. 180)

çıngı: Kıvılcım. (GTS, DS III)

Herifimi, evimin tek çıngısını ahacık şuracıkta kurşunladılar… (KYE s. 47)

çıra: 1. Bu bölümden küçük küçük kesilerek hazırlanmış, tutuşturma ve aydınlatma işlerinde kullanılan parça. (GTS) 2. Işık, aydınlık (DS III)

Göz nurunu çıra yapıp boz öküzün altını temizleyen Elif... (NB s. 179)

çimmek: 1. Yıkanmak. 2. Yüzmek (GTS, DS III)

Çocukluğumda göleklerinde çimdiğim Sakaltutan Deresi, üstüme üstüme geliyor. (ZS s. 103)

Bu kadar çimmeğe ne can dayanır ne odun! (YN s. 121)

çöğdürmek: Fışkırarak, kavis çizerek işemek. (GTS, DS III)

Dizime oturduğu zaman, çöydürüp üzerime işiyor... (İM s. 126)

Az sonra fıskiye gibi sidiğini anasının dizine çöydürdü. (NB s. 176)

dadanmak: 1. Tadını aldığı, hoşlandığı bir şeyi sık sık istemek (GTS) 2. Dadanmak, musallat olmak; alışkanlık peyda etmek. (AA)

Bu sarı saçlı Sibel denen yılana, orada dadandı. (D s. 59)

dağarcık: 1. Meşin torba. (GTS) 2. Dağlarda yetişen yabani bir yemiş. (DS IV)

Direklerde mavzerler, eski kılıçlar, sazlar, çoban dağarcıkları, demet yapılmış buğday başakları asılıydı. (KKA s. 52)

dam: Toprak damlı ev, kulübe, köy evi. (GTS, DS IV)

Damlardan bizlere bakan avratlarımızın, gelinlerimizin

huzurunda nasıl soyunuruk? (DB s. 194)

debelenmek: Tepinmek, çırpınmak, kımıldamak, hareket etmek. (GTS, DS IV)

Eşek bir iki debelenişten sonra ayağa kalktı. (CSB s. 27)

Az ileride, seyrek dallı haymanın altında karınları şiş iki üç çocuk debeleniyordu. (EYA s. 145)

depreşmek: Nüksetmek, tepreşmek, tekrarlamak. (GTS, DS IV)

Ökkeş'in içinde ılık bir şeyler depreşmişti. (KG s. 111)

deyi: "Diye" anlamında kullanılır. (GTS, DS IV)

Körocak kalıcım deyi, kaygılı. (KKA s. 52)

dinelmek: Ayakta durmak, dik durmak. (GTS, DS XII)

Babası, karısı, iki çocuğu damın süyüğünde dinelmiş, durmadan kendisine mendil sallıyorlardı. (NYT s. 141)

domur domur: 1.Boncuk gibi iri taneler durumunda. (GTS) 2. Damla damla (ter ve su hakkında). (DS IV)

Domur domur açılan güllere baktığım zaman Küçüknacar'ı, Kuzucak'ı, Kazanlıpınar'ı görmüş gibi olacağım. (KG s. 110)

döş: Göğüs, bağır. (GTS, DS IV)

Ankara altınını döşüne takıyorum. (DG s. 166)

dulda: Yağmur, güneş ve rüzgarın etki yapamadığı gizli, kuytu yer, kenar, saklanılacak yer, ağaç, bina gölgesi, gölge. (GTS, DS IV)

Bir zahmet, şu kayaların duldasına çömeliver... (EYA s. 145)

duluk: 1. Yanak, şakak, yüzün şakakla çene arasındaki yanı. (GTS, DS IV)

Uzun boylu olanı duluğuma duluğuma dürttü. (KAO s. 140)

ede: Büyük kardeş, ağabey. (GTS, DS V)

Hoş gelmişsin, edem. (KKA s. 52)

Sen ne diyon edem, biz halımızdan mumnunuk! (NB s. 174)

eğleşmek: Oyalanmak, eğlenmek; kalmak, tevakkuf etmek. (GTS, DS V)

İpten boşanan, deli dananın önüne durulmaz: Hele biyol eğleş... (KYE s. 46)

Haydi bakalım, eğleşmeyin! (DB s. 194)

ellik: Eldiven. (GTS, DS V)

Elliklerini kuşağının arasına soktu. (K s. 42)

emmi: Amca. (GTS, DS V)

Hasan, emmisi sayesinde adam oldu. (BİO s. 122)

essah: Doğru, gerçek olan. (GTS, DS XII)

Fren essahtan tutmuyor... diye bağırdı. (TA s. 79)

fıldır fıldır: 1. Göz sürekli ve hızlı bir biçimde sağa sola dönerek. (GTS) 2. Canlılık, hareketlilik, çabukluk anlatır. (DS V)

Amerikan uçakları Türk semalarında fıldır fıldır dolaşıyor. (GA s. 154)

fışkı: At ve eşek gübresi. (GTS, KBA)

Arsız eşek tehlikenin geçtiğini anlayınca yine ay gölgesinde bulduğu fışkıları koklayıp burnunu havaya kaldırmaya başladı. (CSB s. 26)

firez: Yeni çıkmağa başlamış ekin. (GTS, DS V)

Firez gibi cayır cayır yanıyor. (KKA s.55)

firik: Olgunlaşmaya başlayan tahıl. (GTS, DS V)

Ceyhan kıyısında teleme yaptığı, firik ütülediği günleri hatırladı. (NYT s. 141)

gayri: 1. Gayrı. (GTS) 2. Artık, bundan böyle. (DS VI)

Gayri kulaklarındaki küpeleri çekip koparmayacak. (AOÇ s. 167)

göç: Ev eşyası. (GTS, DS VI)

Dün horhop, tortop olup; göçü-barhanayı tarlanın ortasına indirmişler… (DÇ s. 28)

gölek: 1. Gölet. (GTS) 2. Küçük su birikintisi, gölcük. (DS VI)

Çocukluğumda göleklerinde çimdiğim Sakaltutan Deresi, üstüme üstüme geliyor. (ZS s. 103)

gövermek: Vurma ya da çarpma sonunda vücudun herhangi bir yeri morarmak, çürümek. (GTS, DS VI)

Açlıktan gözüm göverdiydi. (DÇ s. 36)

gütmek: Hayvan otlatmak. (GTS, DS VI)

Kuzu güderlerdi. (D s. 57)

habbe: 1. Zerre. (GTS) 2. Üzüm tanesi. (DS XII)

Evde bir habbe ateş yok!... (S s. 89)

hanek: Söz, lakırdı. (GTS, DS VII)

Eh, ağzım kibar haneğe yakışmaz... (D s. 60)

hele: Hele. (GTS, ERA)

Yekin hele kızım, yekin de Derviş Ali'yi çağır... (YT s. 100)

herif: Herif, adam. (GTS, DA)

Onulmaz dertlere düşesin herif... (D s. 61)

hezen: Damların üzerine döşenen kalın ve büyük ağaç, kiriş. (GTS, DS VII)

Şu hezenler, şu ardıç mertekler taaa Elbistan'ın Ambar köyünden getirilmiştir. (KYE s. 45)

horanta: 1. Aile halkı. (GTS) 2. Çoluk, çocuk, bütün aile fertleri. (DS VII)

Yırtık bir şilte altında altı baş horantanın kıvrılıp uyuduğunu hatırlamaz olmuşsun... (BİO s. 127)

höykürmek: Heyecanlı veya kızgın bir biçimde bağırarak konuşmak. (GTS, DS VII)

Yusuf'un höykürmesi uzun müddet devam etti. (YY s. 40)

Höyküre höyküre ağladı. (D s. 60)

ılgıt ılgıt: Yavaş yavaş, hafif hafif (esen rüzgar, akan su vb. şeyler için). (GTS, DS VII)

Köyümün ılgıt ılgıt havasına, burcu burcu havasına hasret kaldım. (KG s. 110)

ırak: uzak. (GTS, DS VII)

Kıraç tarlamız gözümden ırak olmasın... (YT s. 99)

ırgalamak: 1. Yerinden oynatıp sallamak. (GTS) 2. Sarsmak, sallamak. (DS VII)

Koca gövdesini hafifçe ırgaladı. (KKA s. 50)

ırgalanmak: 1. Sallanmak. 2. Irgalama işi yapılmak; sallanmak. (GTS, DS VII)

Yerinde sevinçle ırgalandı. (BİO s. 122)

ışılamak: Parlamak. (GTS, DS VII)

Gelinimiz Fidan'ın gözleri ışılasa! (K s. 4)

ışımak: Aydınlanmak. (GTS, DS VII)

Daha gün ışımamıştı. (ÜBÖ s. 171)

ışkın: 1. Filiz. (GTS) 2. Bir yıllık ağaç sürgüsü. (DS VII)

Erkenden kalkar, hiçbir iş bulamasa ağaçların dibinden fışkıran ışkınları keserdi… (KAO s. 143)

işmar: Kaş, göz işareti. (GTS, DS VII)

Kalk gidelim diye işmar ediyor. (OA s. 163)

kalpak: 1. Kesik koni biçiminde deri, kürk veya kumaştan yapılmış başlık. (GTS) 2. Saban demiri ile oku birleştirip tutan ağaç. (DS VIII)

Kalpağının arasından bir melefe iğnesi çıkarıp tabanlarındaki dikenleri çıkardı. (NB s. 171)

kavat: 1. Pezevenk (GTS) 2. Yolsuz birleşmelerde aracılık eden erkek. (DS VIII)

Ulan kavat, eğer yılanı yakalamazsan, seni afsunculuk suçundan karakola götürürüm. (YY s. 41)

kelli: 1. Çıkma durumundaki sözlerin ardı sıra geldiğinde birbirine bağladığı iki yargıdan birincisini zorlayıcı bir sebep olarak gösteren bir söz. (GTS) 2. Sonra. (DS VIII)

Kurban olsun namaza, kalbi cıfıt mezarlığı olduktan kelli! (S s. 108)

kendir: Urgan, ip. (GTS, DS VIII)

Ağanın adamları çadırın önündeki ardıç ağacına bir kendir asıyorlar. (KKA s. 57)

kenger: Yabanıl enginar. (GTS, DS XII)

Dağlardan, keven, kenger, yemlik, gavurpancarı, dağ alıcı devşirirlerdi. (D s. 57)

keven: Dikenli bir çeşit ot. (GTS, DS VIII)

Dağlardan, keven, kenger, yemlik, gavurpancarı, dağ alıcı devşirirlerdi. (D s. 57)

kırım: Bir şeyin fiyatında yapılan indirim. (GTS, DS VIII)

Herkes anlaşıp az kırımla iş alıyor. (OA s. 162)

kölük: 1. İş ve yük hayvanı. (GTS) 2. Boynuzlu olması gerektiği halde, boynuzsuz ya da kısa ve kırık boynuzlu olan hayvan: Kölük keçi (DS VIII)

Kölük keçimiz, ne hikmetse, bu yıl ikiz doğurdu. (KG s. 111)

kömbe: 1. Un, tuz ve yağ ile yoğrulan kızgın sacda veya fırında pişirilen ekmek (GTS) 2.İki saç arasında ya da külde pişirilen mayasız ekmek. (DS VIII)

Sabahtan beri aç olduğunu bildiği için ona yarım kömbe verdi. (CSB s. 24)

kösnü: 1. Şehvet (GTS) 2. Köstebek. (DS VIII)

Çıktığın kösnü yuvasına... (D s. 62)

köşker: Kunduracı, yemenici, kundura onarıcısı. (GTS, DS VIII)

Beni eli böğrümde bırakıp bir köşker kalfasına varmıştı. (KAO s. 142)

kulaç: Gerilerek açılmış iki kolun parmak uçları arasındaki uzaklık. (GTS, DS XII)

Beli kaç kulaç gelir acaba? (CSB s. 28)

kulun: Altı aylığa kadar olan at veya eşek yavrusu. (GTS, DS VIII)

İki yıl önce kuzlamış fakat daha yavrusu 'kulun' iken ölmüştü. (KKA s. 53)

kutnu: Pamuk veya ipekle karışık pamuktan dokunmuş kalın, ensiz kumaş çeşidi. (GTS, DS XII)

Çolu-çocuğa tuz-şeker, kutnu-kumaş alırım. (T s. 180)

külek: Bal, yağ, yoğurt vb. Şeyler koymaya yarar tahta kova. (GTS, DS VIII)

Bir külek buğday, bir oğlak, iki salkım üzüm-köyde bu hırsızlık sayılmaz ya- bir av tüfeği… (KH s. 97)

kürtün: Palan, semer. (GTS, DS VIII)

Kürtünü bir yana düşürmüştü. (CSB s. 27)

küşne: Burçak. (GTS, DS VIII)

Biz namusu küşne tarlasında bulmadık. (KKA s. 60)

lök: 1. Erkek deve. (GTS, DS IX)

Köyün üstüne Başkonuş dağının koca gölgesi lök gibi oturmuştu. (NB s. 172)

meret: Uğursuz, hayırsız. (GTS, DS IX)

Bu yaradan onman gayri meret! (K s. 45)

mertek: 1.Yapıda kullanılan dört köşe veya yuvarlak kalınca ağaç. (GTS) 2. Kestane ağaçlarını yontarak yapılan çit. (DS IX)

Şu hezenler, şu ardıç mertekler taaa Elbistan'ın Ambar köyünden getirilmiştir. (KYE s. 45)

mıymıntı: 1. İnsanın sabrını tüketecek derecede yavaş ve mızmızca iş gören(kimse). (GTS) 2. Zavallı, işe yaramaz. (MA)

Gelse de kayınbabası olacak mıymıntıyı görse! (BİO s. 123)

mucuk: Bir tür küçük sinek. (GTS, DS IX)

Bir sinek bir mucuk çokuşur ki Allah beterinden saklasın! (KAO s. 141)

murdar: 1. Kirli (GTS) 2. Pis. (EİA)

Murdar itlere arka çık bakalım! (S s. 85)

okkalamak: Bir şeyin ağırlığını yaklaşık olarak anlayabilmek için elle yoklamak. (GTS, DS XII)

Okkalayıp sağına aldığı bir güreşçinin ya bacağı kırılır ya da sırtı yere gelirdi. (UT s. 89)

okuntu: Küçük armağanlarla yapılan düğün çağrısı. (GTS, DS IX)

Sana okuntu getirdim. (KKA s.51)

onmak: Rahata kavuşmak, mutlu olmak. (GTS, DS IX)

Bu üç şeye dokunan onmaz! (DÇ s. 30)

onulmak: 1. Onma işine konu olmak (GTS) 2. İyileşmek (yara için). (GTS, DS IX)

Onulmayan bir hastalığı olsa gerek! (AOÇ s. 166)

ölgün: 1. Cansız, renksiz, dikkat çekmeyen. 2. Gücü azalmış, zayıflamış. (GTS) 3.Güçsüz, bitkin. (DS IX)

Ölgün ölgün çevresine bakındı. (S s. 83)

Yaşlı adam, ölgün adımlarla yürüyüp gitti... (GD s. 108)

pirpirim: Semizotu. (GTS, DS IX)

Bahçelerde pirpirim/ Döşürdüm birim birim/Mustafa'yı everdim/Halil'e Allah kerim. (K s. 44)

salık: 1. Tavsiye (GTS) 2.Haber, bilgi. (DS X)

Hastayı İstanbul'a götürmemi salık veren de odur. (AOÇ s. 169)

salma salmak: 1. Genellikle köylerde işlerin görülmesi için ihtiyar heyetinin kararıyla her evden para toplamak. (GTS) 2. Köy bütçesine para vermek. (DS XII)

Zarar ziyanın neyse salma salar, kuruş kuruş toplatırım… (DÇ s. 31)

satlıcan: Akciğer zarı yangısı, zatürcenp. (GTS, DS X)

Babam satlıcan oldu, deyi yazdık... (YT s. 103)

sayrı: Hasta. (GTS, MA)

Hastanın, sayrının burada işi ne? (DÇ s. 30)

sırım: 1. Bazı işlerde sicim yerine kullanılan, ince ve uzun, esnek deri parçası. (GTS) 2.Kara kuru, sağlam yapılı (kimse için). 3. Deriden yapılmış sicim benzeri şerit; özellikle çarık dikmekte kullanılır. 4. Çarık yamalığı, çok dayanıklı. (DS X)

sıvışmak: 1. Haber vermeden sessizce gidivermek; tüymek. (GTS) 2. Kaçmak. (DS X)

Sonra da birer ikişer olayların ilk günlerinde sıvışıp kaçtılar. (GA s. 155)

silkmek: Ani bir hareketle sarsmak. (GTS, DS X)

Necmettin Bey, kıymetli bir kumaşın tozunu silkiyormuş gibi çocuğun yüzüne iki tokat vurdu. (OA s. 168)

sitil: Bakırdan yapılmış, kulplu, büyük bakraç veya kova; çitil. (GTS, DS X)

Kaynanası, içinde yufka ekmek, iki baş kuru soğan bulunan çıkınını beline sardı; eline ayran sitilini alarak: (AK s. 7)

Bir elinde yular diğerinde ayran sitili vardı. (K s. 42)

sokranmak: Söylenmek, homurdanmak, gönülsüz iş görmek. (GTS, DS X)

Menekşe Hanım için için sokrandı... (S s. 91)

sokum: 1. Lokma. 2. Yufka ekmeğinden yapılan dilim. (GTS, DS X)

Karışık undan pişirilme bazlamayı sokum yapıp bakır tabağa yanaşırdım. (KG s. 113)

soyka: 1. Ölen kişinin giysileri. 2. Olumsuz bir durum, nesne ve kavramları anlatmak üzere kullanılan bir söz. (GTS, OSA)

Dönümü ağır soykanın… (K s. 41)

söbe: Yuvarlak biçimi, oval. (GTS, DS X)

Muavin, şoförün tersine, uzun boylu, siyah gür kıvırcık saçlı söbe yüzlüydü. (YY s. 36)

sündürmek: Bir şeyi çekerek uzatmak, esnetmek. (GTS, DS X)

Her gece ve her sabah dua öğretir, bilmezlerse kulaklarını sündürürdü. (YN s. 120)

şavk: Işık, aydınlık. (GTS, DS X)

Güneş vurdukça şavkı gözlerini kamaştırıyordu. (K s. 41)

tahra: 1. Bir tür eğri budama bıçağı. (GTS) 2. Ağaç budamaya, kesmeye, odun kırmaya yarayan, satırdan biraz büyük, demir saplı araç. (DS X)

Yüklüğün altından odun tahrasını kaptı. (AK s. 10)

teleme: Yağı alınmış sütten yapılan peynir. (GTS, DS X)

Ceyhan kıyısında teleme yaptığı, firik ütülediği günleri hatırladı. (NYT s. 141)

telis: Keten ya da kendirden seyrek dokunmuş çuval. (GTS, DS X)

Ne kadar yorgan-döşek, telis-çuval varsa terasa yığdılar. (TEH s. 30)

terki: Atın arkası. (GTS, DS X)

Kaçakçılarım terkilerine atıp getirirler. (DG s. 166)

tıfıl: 1. Zayıf, ufak tefek. (GTS) 2. Gelişmemiş, büyümemiş. (DS XII)

İyi ki bir tıfıla düşmedik... (OA s. 163)

tike: Parça lokma, dilim (genellikle et, ekmek, peynir vb. için). (GTS, DS X)

Etlerin tike tike ola da, aç kurtlar önüne atıla... (D s. 65)

toklu: Altı aylıkla bir yaş arasındaki kuzu. (GTS, DS X)

Maaşımla bir toklu alıp kurban olarak keseceğim. (ZS s. 103)

topak: 1. Yuvarlak, küre biçiminde. (GTS) 2. Kitle, külçe. (DS X)

Ahır Dağı'nın doruklarını bir topak bulut süslüyordu. (BGÇ s. 36)

tuluk: Peynir, yağ, pekmez vb. Yiyeceklerin konduğu hayvan derisinden yapılma kap, tulum. (GTS, DS X)

Bazıları kıllı tuluklara aceleyle su dolduruyorlardı. (EYA s. 146)

tuman: Don, şalvar. (GTS, DS X)

Tumanımın uçkuru koparsa irezil olurum… (DB s. 196)

ummak: 1. İstemek, dilemek. (GTS) 2. Özenilen şeyin elde edilememesinden dolayı, lohusada meme; erkek ve erkek çocukta, üreme organı şişmek. (DS XI)

Gözü ummuş: Hayaları şişti. (S s. 92)

uşak: 1. Çocuk evlat. 2. Erkek çocuk. (GTS, DS XI)

Uşaklar çılbak. (NB s. 175)

vınıltı: Çınlama (GTS, DS XI)

Kulaklarımdaki bu vınıltılar ne zaman kesilecek? (ZS s. 103)

yadırgı: Yabancı. (GTS, DS XI)

Yadırgı değil Ağam; Hasan Ağanın yeni seyisiyim. (KKA s. 51)

yal: İnek, köpek vb. hayvanlara yedirmek için hazırlanan unla ufak kepek karışımı sulu yiyecek. (GTS, DS XI)

İtin yalı, bizim yediğimizden yağlı... (K s. 51)

yalak: 1.Hayvanların su içtikleri taş veya ağaçtan oyma kap. (GTS) 2. Köpeklere yem ve su verilen taştan, ağaçtan oyularak yapılan kap. (DS XI)

Kuyunun önündeki ıslak tahta yalağa binlerce arı üşüşmüştü... (EYA s. 145)

yalım: 1. Alev (GTS). 2. Şimşek. (DS XI)

Dışarıya çıkar çıkmaz yüzümü korkunç bir yalımın yakıcı dili yaladı. (OBK s. 132)

yavuklu: Nişanlanmış kız. (GTS, DS XII)

Sivas'a git, köydeki yavuklunla hasret gider. (DB s. 191)

yavuz: 1. İyi, güzel, iyi huylu. 2. Yiğit, mert. 3. Eliaçık. 4. Becerikli, çalışkan. (GTS, DS XI)

Ele bina yapmaya yavuz amma bize gelince bin dereden su getirir. (OA s. 162)

yaymak: Otlatmak. (GTS, DS XI)

Komşu kızımız Fadime'yle Cancık Mağarasına çevresine kuzu yaymaya gitmiştik. (KAO s. 142)

yeğin: 1. Şiddetli (GTS) 2.Yiğit, çevik, güçlü, hızlı, çalışkan. (DS XI)

Karnımda yeğin acıktı. (K s. 41)

yeğni: Hafif. (GTS, DS XI)

Karpuzun yeğnisi, parlak kabuklusu, damarlısı eyi olur… (K s. 48)

yekinmek: 1. Davranmak, olduğu yerden fırlamak, ayağa kalkmak, kalkmak için hareket etmek, kımıldamak (GTS) 2. Bir eylem yapmaya davranmak. (DS XI)

Bütün gücünü toplayarak, yeniden ayağa yekiniyor. (KG S. 119)

yemlik: 1. Yem için ayrılan (GTS) 2. İlkbaharda yetişen, uzun ve sivri yapraklı toplanıp yenilen bir yabanıl ot. (DS XI)

Dağlardan, keven, kenger, yemlik, gavurpancarı, dağ alıcı devşirirlerdi. (D s. 57)

yen: Giysi kolu, kol ağzı. (GTS, DS XI)

Ökkeş kolunun yeniyle alnına biriken terleri sildi. (KG s. 115)

yenice: Yeni yetişen bağ. (GTS, DS XI)

Üç yaşındaki yeniceyi, iki parça zeytinliği neyle aldın? (DÇ s. 32)

yılancık: Kemik veremi. (GTS, DS XI)

Yedi yaşındayken sol ayağı yılancık olmuştu. (DÇ s. 36)

yitirmek: Kaybetmek. (GTS, DS XI)

Azrail benim ecel defterimi yitirdi! (YN s. 119)

yolak: Patika, keçi yolu. (GTS, DS XII)

Yolda-yolakta, çarşıda-pazarda hep onu düşünüyordu... (TA s. 71)

yonga: 1. Kesilen, yontulan veya rendelenen bir şeyden çıkan parça; kamga (GTS) 2. Yontulmuş küçük odun parçaları, talaş. (DS XI)

Bir yonga parçası sıçrayıp alnına değdi. (DÇ s. 35)

yunmak: Yıkanmak. (GTS, DS XI)

…erkek hamamında baştan aşağı yunup arınmıştı. (GA s. 152)

zebun: Zayıf, perişan. (GTS, EA)

Kurt sürüye dalarsa koyunun görpesini-zebununu ayırmaz… (KYE s. 49)

zibidi: Parasız, işsiz, başıboş, kötü giyimli. (GTS, DS XI)

Cani ruhlu zibidi! (BGÇ s. 37)

zorlu: 1. Şiddetli (GTS) 2. Güçlü, dayanıklı. (DS XI)

Köyden kolay kolay adam çıkmaz amma çıkınca da zorlusu çıkar... (BİO s. 122)

Hem Güncel Türkçe Sözlük'te Hem Derleme Sözlüğü'nde Olmayanlar

bulmacalık: Bulma işi karşılığı verilen para, ücret.

Karakola haber versek üçte birinin parasını bize bulmacalık olarak verirler. (K s. 52)

cücükçülük: Faizle para almak-vermek.

Bu da olmazsa helal haram demeden "Cücükçülük" yapıp faize para verseydim. (NYT s. 137)

çibidik: Alkış.

Döndü kadın, keyfinden çibidik çalıp oynuyordu. (K s. 52)

donatımlık: Kişinin günlük hayatı içerisinde olağan ihtiyaçlarının hepsi.

Avuç dolusu para döküp çarşıdan her gün yiyecek alacağına, koltuğuna şarap şişeleri sıkıştıracağına, çocuklarına donatımlık al! (D s. 64)

gömgöv: Masmavi.

Uzun boylu, sarı saçlı, gömgöv gözlü... (BİO s. 120)

karmakatma: ?

Karmakatma hazırlar: Asma yaprağıyla yerik... (S s. 90)

karamet çalmak: İftira, haksız söz.

Alevi komşularımız bize böyle bir karamet çalmamalıydı.(İ s. 66)

küskülük: ?

Temel klas zaptında bir kalem oynattı; küskülüğü kaya gösterip bize yüz bin lira kazandırdı. (OA s. 163)

takıldak (tahıldak): Büyümemiş incir meyvesi.

Bakır tasa sıcacık sütü sağıp, takıldak(Ham İncir) sütlerini içine sıkar, beş dakika beklerdi. (NYT s. 142)

tırahom: ?

Köyde, tırahomdan yakasını göster? (BİO s. 126)

umsuluk: Çok istenen bir şeyin son anda gerçekleşmeyerek elde edilememesi ve bunun sonucundaki his.

Bu oğlanın umsuluk olduğu belliydi... (S s. 85)

yammak: Eğmek, bükmek.

Her şeyden habersiz olan Abdurahman, karyolanın üzerine oturmuş; iç çamaşırlarını yamıyordu. (KG s. 116)

yeyimci: Hakkı olmadan bir nimeti edinmek.

Adamın yeyimci olduğunu söyleniyor... (ÜBÖ s. 180)

SONUÇ

Ağızlar, yazı diline bağlı olarak belirli bir bölgede kullanılan ve bağlı olduğu yazı dilinden fonetik birtakım farklılıklar gösteren, bir yazı dili haline gelmemiş diyalektlerdir. Söz konusu diyalektin konuşurları tarafından içerisinde çok sayıda ve genel olarak bilinmeyen zenginlikler bu diyalektler içinde yaşayabilmektedir. Dile, kültüre, sosyolojiye, tarihe dair pek çok alandan unsurlar diyalektler içinde bulunabilmektedir.

Şevket Bulut yakın dönem Türk hikâyeciliğinin önemli isimlerindendir. Hikâyelerinde sade bir dil kullanmış, yaşadığı bölgenin ağızlarından da etkilenerek yazılarında bu ağızlara ait söz varlıklarını da kullanmıştır. Hayatının önemli bir

bölümünü Maraş'ta geçirmiştir. Bu sebeple eserlerinde genellikle bu yörenin söz varlığının izleri görülmektedir.

Bu bağlamda Şevket Bulut incelenmesi gereken önemli bir şahsiyettir. Bu çalışmada ise Şevket Bulut'un hikâyelerinde ağızlara ait söz varlıklarının kullanımı incelenmiştir. Tespit edilen söz varlıklarının bir kısmının Derleme Sözlüğü'nde kayıtlı olup farklı ağız bölgelerinde yaşamakta olduğu bir kısmı ise Derleme Sözlüğü'nde kaydı bulunmayan sözcükler olduğu görülmüştür. Bazı sözcüklerin ise ağızlardaki yaygın kullanımından dolayı Güncel Türkçe Sözlük'te de geçtiği ve "ağızlardan" kaydıyla verildiği görülmüştür.

Çalışmada Şevket Bulut'un hikâyelerinde geçen ağızlara ait söz varlığının tespiti amaçlanmıştır. Yazarın hikâyeleri bu doğrultuda taranmış ve standart dil dışındaki söz varlıkları fişlenerek kayda geçirilmiştir. Bu söz varlıklarının bir kısmı söyleyiş farklılıklarından oluşmaktadır ancak önemli bir kısmı müstakil sözcük durumundadır. Ağızlarda yaygın kullanılan sözler Türkçe Sözlük'te de ağızlardan kaydıyla geçtiği için bu sözcüklere de "Hem Güncel Türkçe Sözlük'te Hem Derleme Sözlüğü'nde Olanlar" başlığıyla yer verilmiştir. Diğer sözcükler ise GTS ve DS'deki varlık durumuna göre tasnif edilmiştir. Sözcüklerin anlamları, geçtiği sözlükte ve Şevket Bulut'un kullandığı anlamlar dikkate alınarak verilmiştir. Sözcüklere ait örnekler ilgili hikâyeden alınmış ve sonunda ayraç içerisinde alıntı yapılan hikâyenin kısaltması ve sözcüğün geçtiği sayfa numarası verilmiştir.

"Güncel Türkçe Sözlükte Olmayıp Derleme Sözlüğü'nde Olanlar" başlığında 131 adet, "Hem Güncel Türkçe Sözlük'te Hem Derleme Sözlüğü'nde Olanlar" başlığında 149 adet, "Hem Güncel Türkçe Sözlük'te Hem Derleme Sözlüğü'nde Olmayanlar" başlığında 13 adet söz varlığı unsuru tespit edilmiş olup bu başlık altındaki madde açıklamaları tarafımızca verilmiş olup 3 tanesine bağlamdan hareketle bir anlam verilememiştir. Toplamda tespit edilen 293 söz varlığı unsuru ağızlardaki kullanımlarına göre incelenmiştir. Şevket Bulut'un eserlerinde

konuşma dilinden unsurların yer alması bazı kavramların karşılanmasında bir yöntem olarak da kullanılabilir. Yazılı metinlerde bu sözcüklere yer verilmesi, bu sözcüklerin zamanla yazı diline geçişini sağlayacak ve dile başka yabancı bir dilden sözcük alınarak o kavramın karşılanması durumunu da ortadan kaldıracaktır. Böylelikle dilin yeni kavramları karşılayacak sözcük ihtiyacı kendi öz imkânları dâhilinde karşılanmış olacaktır.

KISALTMALAR LİSTESİ

AK: Al Karısı

AOÇ: Aklıyla Oynayan Çocuk

BGÇ: Baharı Göremeyen Çocuklar

BİO: Baba İle Oğul

CSB: Cinin Sırtındaki Bıçak

D: Dolmalar

DAM: Delinin Ağzındaki Meme

DB: Dumansız Bacalar

DÇ: Dilek Çınarı

DG: Dördüncü Gelin

DS: Derleme Sözlüğü

ET: Eski Toprak

EYA: 50. Yıl Armağanı

G: Güveyi

GA: Gölgesiz Ağaçlar

GD: Günah Dönemeci

GSM: Gözleri Sulu Meryem

GTS: Güncel Türkçe Sözlük

İ: İftira

İM: İntikam Mangası

K: Kısmet

KAO: Küsküç Ali'nin Oğlu

KG: Kan Gülleri

KH: Kutsal Hırsızlık

KKA: Kuyruğu Kesilen At

KYE: Kahramanmaraş'ın Yıkık Evleri

MG: Meydandaki Gazi

NB: Namus Borcu

NYT: Nehir Yatağındaki Tarla

OA: Okul Arkadaşım

OBK: Okulun Bitişiğindeki Kahve

OME: Odacı Mehmet Efendi

ÖM: Öfkeli Mayınlar

ÖSN: Ölümün Sıcak Nefesi

S: Sığıntı

T: Tabanca

TA: Takoz Ahmet

TEH: Tuz Ekmek Hakkı

UT: Uğursuz Tavşan
YT: Yasin Tulumu
ÜBÖ: Üstün Başarılı Öğrenci
YY: Yılancı Yusuf
YN: Yumuşçu Nine
ZS: Zemheri Sinekleri

Çıkar Çatışması Bildirimi:

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek/Finansman Bilgileri:

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Etik Kurul Kararı:

Bu araştırma için etik kurul kararına ihtiyaç yoktur.

KAYNAKÇA

Bulut, Ş. (1971). Al Karısı, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Bulut, Ş. (1975). Dilek Çınarı, İstanbul: Türk Edebiyatı Yayınları.

Bulut, Ş. (1996). Baharı Göremeyen Çocuklar, Ankara: Dolunay Yayınları.

Buran, A. (2002). "Konuşma Dili Yazı Dili İlişkileri ve Derleme Faaliyetleri", Türkbilig, (4): 97-104.

Demir, N. (2009). Edebi Metinlerde Ağız Kullanımı Hakkında Bir Ön Çalışma (s. 97–108). Bernt Brendemoen Armağanı. Oslo: Novus Forlag.

Demir, N. (2013). Ankara Örneğinde Ağızların Belgelenmesi. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Demir, N. ve Yılmaz, E. (2021). Türk Dili El Kitabı, İstanbul: Grafiker yayınları.

Derleme Sözlüğü (2009). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Duman, G. B. ve Yener, S. (2018). Fakir Baykurt'un "Irazca'nın Dirliği" Adlı Romanının Ağız Kullanımı Açısından İncelenmesi, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C 11 S 58: 42-60.

Ergin, M. (2012). Türk Dil bilgisi, İstanbul: Bayrak Yayınları.

Göztaş, G. (2017). "Edebi Metinlerde Ağız Kullanımı: Bekir Yıldız Örneği", Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, (42): 113-134.

Gülseren, C. (2000). Malatya İli Ağzı, İnceleme- Metinler- Sözlük ve Dizinler. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Güncel Türkçe Sözlük (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Hüküm, M. (2019). Yerliliğin Sınırlarında- Şevket Bulut Hikayelerinde Yerlilik. Ankara: Akçağ Yayınları.

Kara, S. (2025). "Yaşar Kemal'in Bebek Adlı Hikâyesinde Yer Alan Ağız Unsurları", Edebi Eleştiri Dergisi, 9(1): 14-21.

Karabulut, M. (2002). "Şevket Bulut'un Hayatı ve Hikâye Anlayışı". Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12 (2): 183-190.

Karabulut, M. (2017). Modern Türk Hikâyeciliği ve Şevket Bulut. Elazığ: Manas Yayınları.

Karadişoğulları, E. (2007). "Şevket Bulut ve Hikâyeciliği". A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 33: 133-139.

Öztürk, A. Ö. (2023). Sabahattin Ali'nin Hikâyelerinde Ağız Kullanımı Derleme Ve Türkçe Sözlüğe Katkılar, Türkbilig, 46: 96-115.

Turan, M. S. (2024). "Edebî Metinlerde Ağız Kullanımı: Recep Seyhan Örneği", Dil Araştırmaları Dergisi, (34): 213-225.

EXTENDED ABSTRACT

Every written language is born from a spoken language. One of the various spoken languages within a language area becomes a written language after certain stages. In this respect, a written language is artificial for all other spoken areas of a country, and natural to a certain extent for that spoken area. Because

the written language does not conform one hundred per cent even to the spoken language on which it is based. Therefore, some elements from other spoken languages may enter into it (Ergin, 2012: 11). It has become possible to see elements of different spoken languages in language products such as novels and stories. Especially in the dialogues in literary works describing the events taking place in the Anatolian region, elements of spoken language are encountered.

Dialects are dialects which are used in a certain region depending on the written language and which show some phonetic differences from the written language to which they are connected and which have not become a written language. Numerous and generally unknown riches can live in these dialects by the speakers of the dialect in question. Elements from many fields such as language, culture, sociology and history can be found in dialects.

The inclusion of local words in the works produced in written language allows important determinations to be made in terms of the relationship between written language and spoken language. Written language, which has a more conservative structure compared to spoken language, exceeds the limits of its own possibilities and utilises the possibilities of spoken language especially in meeting some concepts. Therefore, when a language is handled only with its written language dimension, it is seen that that language covers a much more limited area. When the language is handled together with its dialects, it will be possible to see all the possibilities of that language. The inclusion of elements from spoken language in a literary text can also be used as a method to meet some concepts. The inclusion of these words in written texts will ensure the transition of these words to the written language over time and will eliminate the situation of taking words from another foreign language to meet that concept. In this way, the language's need for words to meet new concepts will be met within its own possibilities.

Şevket Bulut is one of the important names of recent Turkish storytelling. He used a simple language in his stories, was influenced by the dialects of the region he lived in and used the vocabulary of these dialects in his writings. Although his hometown is Kilis, he spent a significant part of his life in Maraş. For this reason, traces of the vocabulary of this region are generally seen in his works.

In this context, Şevket Bulut is an important figure to be analysed. In this study, the use of dialectal vocabulary in Şevket Bulut's stories is analysed. It has been observed that some of the vocabulary items are registered in the Compilation

Dictionary and live in different dialect regions, while some of them are words that are not registered in the Compilation Dictionary. It has been observed that some words are also included in the Current Turkish Dictionary due to their widespread use in dialects and are given with the entry 'from dialects'.

The aim of the study is to determine the vocabulary of dialects in Şevket Bulut's stories. The author's stories were scanned in this direction and the vocabulary outside the standard language was recorded. Some of these vocabulary consists of differences in pronunciation, but a significant number of them are independent words. Since the words commonly used in dialects are also recorded in the Turkish Dictionary, these words are also included under the title 'Those in both the Current Turkish Dictionary and the Compilation Dictionary'. Other words are classified according to their presence in GTS and DS. The meanings of the words are given by considering the meanings used by Şevket Bulut and in the dictionary. Examples of the words are taken from the related story and the abbreviation of the quoted story and the page number where the word occurs are given in brackets at the end.

Under the heading of 'Those that are not in the Current Turkish Dictionary but in the Compilation Dictionary' 131 elements of vocabulary were identified, under the heading of 'Those that are in both the Current Turkish Dictionary and the Compilation Dictionary' 149 elements of vocabulary were identified, and under the heading of 'Those that are not in both the Current Turkish Dictionary and the Compilation Dictionary' 13 elements of vocabulary were identified. In total, 293 elements of vocabulary were analysed according to dialectal features. The inclusion of elements from spoken language in Şevket Bulut's works can also be used as a method to meet some concepts. The inclusion of these words in written texts will ensure the transition of these words to the written language over time and will eliminate the situation of meeting that concept by taking words from another foreign language into the language. In this way, the language's need for words to meet new concepts will be met within its own possibilities.